

UWAGI

Względem Komisyyi Cywilno Woy-
skonych, od Zasiadającego w
XVIII. 2. 918 Komisyyi, ^{przemi} z doświadczenia
wynikające.

Kommissye Cywilno Woykowe Woiewódzkie i Powiatowe, wedle Ustawy rządowej trzeciego Maia, ze Strażą, i wszyscyemi Magistraturami Rządowemi połączone, kaźdey Magistratury Rządowej, są Urzędami Wykonawczemi, oprócz tego: Komisyyi Policyi, Woykowej Oboygą Narodów, a Komisyyi Skarbowey Sądowniczey, w nie których iak dotąd okolicznościach, są pierwszemi Sądowniczemi Instancyami.

Uważając zatym rzeczonych Komisyyi obowiązki, a z nich wynikające ustawiczne, i nie pospolite czynności, uważać ie należy, za Magistratury nie pospolite, składać się z Ludzi oświeconych, wiadomość rzeczy, do okoliczności, kaźdey Magistratury rządowej, stośowną mających, powinne.

Kommissye Cywilno Woykowe przy Naftaniu swoim, i pierwszym Wyborze Kommissarzów, składały się z Ludzi wielu takich, iakich do tey Magistratury, potrzeba było, i iakich iey zawsze mieć należy Gdy zaś z stopnia do Zasług Prawem przeznaczonego, na Seymikach w Mieściu Lutym odeszłych pierwszego Wyboru Kommissarze awansowali, a było potrzeba na ich Mieysce, liczbę Kommissarzów Prawem oznaczoną Kompletować, okazał się zdalnych do tego Urzędu Obywatelów niedostatek, tak daleko; iż nie tylko ludzi bez wiadomości, najmniejsze Poselsye mających, ale i

ale i za ledwo podpisać się umięających, zapraszać, i za Komisarzów obrać przyszło; skład więc taki Kommissyi Cywilno-Woyskowych, Zamiarowi Ustawy Rządowej odpowiadać nie może: ponieważ tacy Komisarze, ani Exekwować swojego Urzędu, ani awansować na Stopnie Prawem przeznaczone, bydź mogą społobni.

Przyczyna trudności, do — stania Komissarzów zdatnych, ta: Poznawszy Obywatele zdadni, przez doświadczenie, Prace, czynności trudne, i uległość wszystkim Kommissyom rządowym, za swoje czynności z odpowiedzialią, i udzielnie uważywłszy odpowiedź w Trybunale (iako w Prawie Trybunał urządzaiącym opisano) sciłią, jedni przeyśdź w obowiązki innych Urzędów, z Stognia zaślug im przypadaiących; postarali się; drudzy zaś, którzyby mogli wysłych z Kommissyi Komisarzow, przez przyięcie na ich miejscu Urzędów Komisarzkich, swoią zdatnością zastąpić, woleli się wszelkiego stopnia zaślugi, iako czozey obietnicy zrzec, niżeli obowiązki tak pracowite, trudne, i z uległością przy odpowiedzi przyięć. A iako Kommissye Cywilno-Woyskowe, dla nie zwłoczney Exekucyi, zleceń Magistratur Rządowych, i bliskiey każdemu Sprawiedliwości, (w czym onę czynić im Prawo dozwała, i dozwolić może) w każdym Powiecie są koniecznie potrzebne; tak inaczey urządzone bydź powinny; może bydź więc projektem:

Zeby Komisarze byli przyzwoicie płatni, na ich zaś opłacenie żeby zamiaść Szeleżnego placono od Podatkow groszowe, i żeby Jurydyczne wszelkie z Kancellaryi Kommissyynnych dochody, wedle Taxy Prawem przeznaczyć się powinney, ku temu zamiarowi były obrócone, a tak; Jżby Groszowe, Jurydyczne dochody, w całej Prowineyi Litewskiej składały ogólną Kasę, i Z niey Kommissarze Cywilno-Woyskowi, Regenci, Wice-Regenci, Manualści, i dalsze potrzeby opłacane były: za takim Kommissyi Urzędzeniem, znaydą się ludzie tacy, iakich Kommissye potrzebują.

Wybierać Komisarzow w każdym Woiewództwie, lub Powiecie, tylko po lżeściu, z których trzech, ma zasiadać cały Rok,

lub najmniey pół Roku, a trzech do zastępstwa, (z przyczyn i przypadków wynikać mogących) zostawać będzie gotowych, zastępca na miejsce Komisarza zasiadać nie mogącego wezwany, Penlą Kommissarza którego zastępuje, czasowi przez który zasiadał w proporcją przyzłożowaną, wziąć powinien.

Ciż sami zastępcy mogą bydź Kommissyi Rządowych, i Kommissyi tychże których będą zastępcami, wraz z Komisarzami dawniejszemi, w Urzędzie Komissarskim iuż dlebędącemi, a z stopnia zasług do innych Urzędów nie przeszłemi, Urzędem wykonawczym, do Eksekucyi Dekretow, w Expedyowaniu Inkwizycyi Indagacyi, Rewizyi &c. przy oznaczeniu onymże za każdy dzień diurny, to iest dzienney nagrody, czyli z Kasy ogólney z której Komisarze będą opłacani, czyli od stron, z Instancyi których; czynić będą. Komissarz przez zastępcę od zasiadania nie dla choroby uwolniony, równo z Innemi zastępcami do czynienia wszelkich Eksekucyi i Posług wykonawczych należeć powinien.

Oprócz tego co w przepisu Prawa do Kommissyi Policyi, Oboyg Narodów, a zatym i do Kommissyi Cywilno-Woyskowych, iako pierwszych Instancyi Policyi Ziemiańskiej, należy; oprócz tego; wczym są Kommissye Cywilno-Woyskowe, względem Kommissyi Woyskowej Oboyg Narodów, pierwszą wedle Prawa Sądowniczą Instancyą, ieszcze przyłączyć można do Kommissyi, okoliczności naybliższej, i naykrótszą drogą, Sprawiedliwość wymagające; Jako to:

Sprawy służących, każdego Rodzaju, tylko: co się tycze nie opłacenia im zasług, wyśłużonych, muszenia onych do dalszey służby, oprócz tych którzyby tychże samych Panow, u których służą byli poddanemi (i przeciwnie; a zawody które służący, umowiwszy się o służbę; i wziąwszy zadatki potym służyc niechcą, albo też do kogo Innego w służbę idą) czynić zwykli: tudzież skargi Panow względem służących każdego Rodzaju, iezeliby Panowie zechcieli z onemi przychodzić do Kommissyi.

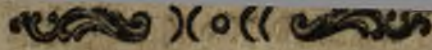
Sprawy Flisników na Spławach przeciwko kupcom, ich szafarzom, i przeciwnie.

Sprawy przeciwko Rzemieślnikom, Robotnikom wszelkim, za Kontraktami i umowami, którzyby Poddanemi niebyli (ponieważ poddani mają swoje zwierzchność, która z nich uczynić Sprawiedliwość, i onymże do szukania sprawiedliwości asystować może) i którzyby nie pod Juryzdykcyą Miast wolnych zostawali. W przypadku by zaś Rzemieślnikowi poddanym będącemu, kontrakt lub ugodę zawierającemu, zwierzchność Dworna asystująca, na odpowiadanie w Kommissyi dozwoliła, i to na Piśmie czyli osobnym czyli tym samym Kontrakcie któryby był z Rzemieślnikiem uczyniony, wydała, wtenczas i Poddany do Kommissyi być może pozwany. Rzemieślnik zaś bądź jakikolwiek, o nieuczynienie sobie satisfakcyi, każdego, Juryzdykcyi Ziemiańskiej uległego, do Kommissyi; Juryzdykcyi Miast wolnych do Magistratu, pozywać może.

Sprawy ludzi wolnych, Grunta Rolnicze po wsiach za Kontraktami lub umowami trzymających, którzyby do dalszego mieszkania po wyszłym ich mieszkaniu zamierzonym czasie, przymuszani, lub przez niedotrzymanie onymże Kontraktów, umów, krzywdzonymi byli; tudzież i takich ludzi wolnych, którym by lat 20. zamieszkałości nie było wyprobowano a wyszcie onym na inne mieszkania trudnione, zamieszkałość aktualnie przywiązywać będzie do Gruntu; Jeżeli żadnym, w ciągu lat 20. piśmem wolność zamieszkałego poświadczającym, z strony onegoż, próbować się niebędzie mogła.

Takowe wszystkie Sprawy Kommissyje sędzićby mogły ostatecznie, któreby Zł: pol: 300. nie przenosiły; w Rzeczach zaś więksczey Importancyi zappellacyą do Kommissyi Policyi Obojga Narodow.

Na Sprawy Kupieckie Handlowne, wszelakiego gatunku, nie wyłączając żadnego gatunku ludzi; na Sprawy częstokroć na spławach przytrafiać się zwykłe, iako to, gdyby kto komu rozbił statek, Towary leśne, na Sprawy kradzieży rzeźzonych Towerow, gwałtów, napadnień, pobicia, a przez to szkod, w Towarach naczyniach,

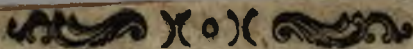

niach, do Sądów należących poczynionych Kommissyie Sądowi
 pierwszej Instancyi bydź mogą, i sądzić o Zł: pol: 500. bez
 appellacyi, w rzeczach zaś większej Importancyi z appellacją do
 Kommissyji Sądowniczej Komercyalney, której w Litwie ustano-
 wienie jest Prawem zastrzeżone

Sprawy Depaktacyi Kupców przez Offycyalistów Skarbowych,
 z nakazem uczynienia Kupcowi nadgrody za krzywdę, przy odesła-
 niu Offycyalisty, po ukaranie do Kommissyji Skarbowey Obojga
 Narodow, a jeżeliby okazało się iż Kupiec pociągał Offycyalistę nie-
 winnie, Kupiec zaraz w Sądzie Kommissyynym za nieśluzne Offi-
 cyalisty weze, ukaranym bydź ma, dlatego Kommissyja Skarbowa
 O: N: czynione i wydawane, do sprawowania się przepisy, dy-
 spozycye i urzadzenia swoim Offycyalistom, Kommissyjom Cywilno
 Woytkowym, w obrębie których są jakieś cia, Ezakeye, dla wie-
 domości Komunikowaćby powinna.

Co do Regentow Kommissyynych.

Wszystkie powyższe okoliczności i obowiązki Kommissyji, iako na-
 leżą do Rezolucyi Komissarzow, tak takowe wszystkie Rezolucye do
 opisania w swojej Formie i porządku należą do Regentow. Akta Kan-
 cellaryi Kommissyynoy tak licznych i różnych, wedle okoliczności
 i związku z Magistraturami, Interessow, utrzymywać powinni Re-
 gento; a zątem wszystkich Magistratur Rządowych zlecenia, urzadze-
 nia i całą Regestraturę w tak porządnym składzie mają utrzy-
 mywać i o wszystkim pamiętać, iżby w każdym czasie i potrzebie
 i do każdego przypadku, Komissarzow mogli informować. Okazuje
 się ząd oczywiście, iż obowiązki Kommissyynych Regentow z o-
 bowiązkami innych Subsellion Pisarzow, Regentow nie są w po-
 równaniu; ponieważ tamci samey tylko Prawney Formalności,
 w niezmiennym składzie, i zapadłych Sądowych sentencyi utrzy-
 mują Akta; co czynić im niemoże takiej Pracy i trudności; iak
 Regentom Kommissyynym; należy przeto względ Regentom Kom-
 missyynym na ich obowiązki i Prace, Sprawiedliwy; Jzby byli
 przyzwoicie płatni. (a co dotąd nie było, bo nie są w miarę prac
 swoich z Szeleżnego nagrodzeni) Inaczej; tak trudno mieć bę-

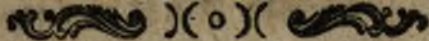

dzie Kommissyom zdalnych Regentow; iak trudno jest teraz mieć zdalnych Kommissyom Komisarzow,

Projekta udzielne, doświadczeniem Wyexaminowane, iż by była Potrzeba one w Prawo zamienić.

Doświadczenie nauczyło iż zbiegi, Włocęgi z Woyska Dezertery, dla nie Exekwowanego w łapaniu onych Prawa, wolnie przechodzą Woiewództwa, Powiaty, i ledwo czasem który z akowych w trzecim lub czwartym Powiecie, bywa przytrzymany, do Kommissyi oddany; i lubo przytrzymanego wyznanie dalszych Powiatow, Obywatelow, o przepuszczenie, a wiele razy o ukrywanie, i pomoc do dalszey ucieczki obwinia: iednak, ponieważ zbiegow, od Powiatu do Powiatu wozić dla oczney Weryfikacyi wyznania, nie można (bo ani na to, ani na żywienie onychże, Kommissye Funduszu nie mają, przeto okazuje się potrzeba ustanowić Prawo, iżby wszyscy którzyby się o przepuszczenie zbiega z wyznania onego winnemi okazali, bąż naydalszych Powiatow byliby Obywatelami, zapozwani do tey Kommissyi, do której zbieg, oddany stawali, i wyrokom oneyże byli uległemi. Trud więc taki, i pociąganie do odpowiedzi winnych, czyniłyby Obywatelow w Exekucyi Prawa czulemi.

Ustawiczną Dezercya Zolnierzy, i zadawanie sobie Smierci to zabianiem się, to topieniem się, w Regimentach ofobliwie takowych, która z werbunku wszystkich, albo naywięcey, a nie z Kantonistow, mają ludzi, z tey istotnie dzieje się przyczyny; — Człowiek za Zolnierza zwerbowany, a częstokroć gwałtownie, przez Kapitulacją o służenie pewnych lat, nieupewniony, i doświadczeniem podobnie Zawerbowanych, po lat kilkanaście służących, absztytu dość niemogących, iż jest wiecznym niewolnikiem przekonany, szarduje się na Dezercyą, albo wpada w Desperacyą, i Smierć sobie zadaie. — Dezertuiący, i niedościgniony, przy

ay, przynosi Regimentowi, co do utraty Człowieka, i co do utraty kosztu na Umundurowanie, szkodę. A Ponieważ tacy najczęściej uciekają za Granicę; przeto tak oni, iako i ci: co się zabiłi, Szkodliwą w Kraiu czynią dopopulacją. A nad to ten odgłos niewoli Żołnierza, tamuje w Ludziach do Żołnierstwa ochotę, okazuje się zatym, właśnie Koniecznością; iż dla Ludzi przez Werbunek w służbę Żołnierską dostający się najdłuższą lat sześciu, a naykrótszą lat czterech determinować należałoby, Kapitulacją, i nayuroczyściey oneyże dochowywać. Żołnierz Kapitulowany, ma nadzieję nie zawodną przyścia czasu, w którym mu się ukończy nie przyjemna Służba, nie tak łatwo odważy się na Dezercyą, a tym barziefy na zadanie sobie śmierci, zostaną zatym Regimenta bez szkody; Którą im dezercya czyni, Kray bez utraty ludzi, którą taż dezercya sporządza, ludzie do Żołnierskiej służby bez wstępu, który im niewola wystawia. Y Zeby Kapitulowanemu Żołnierzowi Kontrakt Kapitulacyi na piśmie od Komendy był wydawany, od Żołnierza do Akt Komisyyny bez platy przyymowany, i wydawany i żeby Komisyie Cywilno-Woyskowe skargę, Żołnierza, po wyszley onemu Kapitulacyi o niewolnienie go przeciwko Kommendzie przynieioną przyymowały, i sądziły, a Kommenda iżby pod naysurowszą odpowiedzialnością z swoiey Ofoby Żołnierza po zamiesieniu skargi do Komisyi, chociaż by był za co winnym, niekarala, po zaszyłym zaś Dekrecie względem uwolnienia, iżby Kommenda nie sama lecz wraz z Komisyją, Żołnierza winnego sądziła, i na karę, ieżeliby był winien, wskazowala; ponieważ inaczezy częstokroć, prócz winy była, Kommendy zemsta, i Żołnierz nieść skargi nie mając śmiałości, byłby iak pierwey niewolnikiem, i przyszłoby zatym to wszystko, co się teraz Praktykuie.

4

11 ccccc
21 cccc

XVIII.2.918

<http://rcin.org.pl>

1617